

ВСТУП

Місцеве самоврядування в сучасному його розумінні займає провідне місце у демократичній системі організації влади.

За своєю суттю місцеве самоврядування є окремою формою публічної влади, що реалізується специфічними суб'єктами, а саме територіальними громадами (колективами місцевих мешканців) і сформованими місцевими представницькими органами. При цьому місцеве самоврядування має особливий об'єкт свого правозастосування — питання місцевого значення, та здійснюється на основі використання окремого виду публічної власності — комунальної (муніципальної).

На теренах Європи питання місцевого самоврядування базуються на загальному нормативному акті — **Європейській хартії місцевого самоврядування**. Цей акт був прийнятий під егідою Конгресу Місцевих та Регіональних Влад Європи (тобто не з Радою Європейського Союзу) і був пропонуванням для підписання державами-членами Ради Європи 15 жовтня 1985 року.

Хартія визначає основні принципи та механізми дії самоврядних органів влади в державах-членах Ради Європи. **Децентралізація влади, застосування принципу субсидіарності** (вирішення конкретних проблем на найближчому до повсякденних потреб людей щаблі влади) є головною ідеєю хартії.

Звертаємо увагу, що це фактично перший документ такого роду, який гарантує виконання вказаного принципу субсидіарності. Тобто вищі адміністративні органи повинні вирішувати конкретні проблеми лише у випадку, якщо їх вирішення силами місцевих адміністрацій є неефективним або неможливим.

Також Хартія фіксує політичні та економічні права місцевого самоврядування, його незалежність від центральної влади, його обов'язок захищати громадян від зловживань з боку національної та загальноєвропейської бюрократії.

Принципи Хартії застосовуються до всіх видів органів місцевого самоврядування.

Всі держави-члени Ради Європи є учасниками Хартії. Нові держави-члени Ради Європи планують ратифікувати Статут при першій же можливості. Хартія зобов'язує держави закріпити у внутрішньому законодавстві й застосовувати на практиці сукупність юридичних норм, що гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність муніципальних утворень. Вона також встановлює необхідність конституційного регулювання автономії місцевого самоврядування.

Україна ратифікувала Хартію 15 липня 1997, а та набула чинності для України 1 січня 1998 року.

Конституція України 1996 року закріпила основні правові принципи функціонування механізму організації влади, зафіксовані в хартії. У 1997—99 роках Верховна Рада України прийняла Закон про місцеві державні адміністрації, Закон про статус столиці України міста Київ, Конституцію АР Крим. 28 травня 1998 Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи ухвалив «Рекомендації з місцевої та регіональної демократії в Україні».

Складний процес узгодження вітчизняного законодавства про місцеве самоврядування з положеннями Хартії триває досі і є по суті своєї перманентним.

Отже, наразі **місцеве самоврядування в Україні** розуміється як право територіальної громади (жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Територіальна громада — жителі, які об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

адміністративно-територіальна одиниця — область, район, місто, район у місті, селище, село.

Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

Представницькими органами місцевого самоврядування є ради народних депутатів.

Правовою основою місцевого самоврядування в Україні є законодавство України з питань місцевого самоврядування. Саме це буде окреслено у пропонованому виданні. Воно складається за усталеною правовою практикою з Конституції України, основного Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інших законів і підзаконних нормативно-правових актів, що приймаються на їх основі, а також сюди входять акти органів місцевого самоврядування, які приймаються в межах їх компетенцій.

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:

народовладдя;

законності;

гласності;

колегіальності;

поєднання місцевих і державних інтересів;

виборності;

правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;

підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;

державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;

судового захисту прав місцевого самоврядування (актуальну судову практику теж пропонуємо нашим читачам).

Важливий фактор в системі місцевого самоврядування належить створенню неурядовими організаціям – різним об'єднанням місцевого самоврядування.

Серед них слід окремо згадати найактивнішу, а саме **Асоціацію міст України**, було утворено в 1992 р. Ця Асоціація взяла безпосередню участь в розробці українського законодавства з проблем місцевого самоврядування в 1996—1997 рр. За участі експертів АМУ було розроблено Хартію українських міст (1997 р.), за її ініціативи створено Координаційну Раду з питань місцевого самоврядування при Президентові України та Міжвідомчу комісію з питань місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України (1998 р.). З 1999 р. розпочалося створення регіональних відділень АМУ. У 2002 р. АМУ стала членом Ради Європейських муніципалітетів та регіонів (СЕМР).

Наразі (на січень 2020 року) існує офіційно **4 всеукраїнські асоціації місцевого самоврядування:**

Всеукраїнська Асоціація об'єднаних територіальних громад;

Асоціація міст України;

Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад;

Українська асоціація районних та обласних рад.

До відомого читачів – існує щомісячна всеукраїнська газета для фахівців органів місцевого самоврядування. Виходить з 2009 року в Харкові українською мовою, видається накладом 5300 примірників під назвою **«Місцеве самоврядування»**. Видавець — Видавничий будинок «Фактор». Виходить видання як у паперовому, так й електронному вигляді.

Пропоноване видання стане в нагоді перш за все фахівцям органів місцевого самоврядування, депутатам місцевих рад. Також воно представляє інтерес для практикуючих правників, здобувачів юридичної освіти і їх викладачів, широкого кола інших вдумливих читачів.

Зміст

ВСТУП.....	3
ОСНОВНЕ ПРОФІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	6
ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ місцевого самоврядування	6
ДОДАТКОВИЙ ПРОТОКОЛ до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування	14
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ.....	19
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим».....	23
КОНСТИТУЦІЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ	25
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про місцеве самоврядування в Україні»	29
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про столицю України - місто-герой Київ»	145
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про добровільне об'єднання територіальних громад»... 158	
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про статус депутатів місцевих рад»	178
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про місцеві державні адміністрації»	212
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про засади державної регіональної політики»	254
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності».....	269
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про співробітництво територіальних громад»	283
РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 1 квітня 2014 р. № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні».....	294
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 8 квітня 2015 р. № 214 «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад».....	305
АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА.....	314
ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ.....	329